

**MUMTOZ ADABIYOT VA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR:
BOBUR IJODINI TADQIQ ETISH MASALALARI**

*Avazova Lobar Buriyevna,
Qashqadaryo viloyati, Qarshi shahar,
Iqtisodiyot va pedagogika universiteti NTM
“Rus tili va adabiyoti” kafedrasida o‘qituvchisi,
+998999338404
avazovalobar7@gmail.com*

Annotatsiya. Ushbu maqolada Zahiriddin Muhammad Boburning boy adabiy merosi va uning mumtoz adabiyotdagi o‘rni haqida so‘z yuritiladi. Asosiy e’tibor Bobur ijodini zamonaviy ilmiy-uslubiy yondashuvlar asosida tahlil qilish muammolariga qaratilgan. Maqolada adibning g‘azal va dostonlarida ifodalangan estetik tamoyillar, falsafiy qarashlar, tarixiy voqealarning badiiy talqini va ularni zamonaviy adabshunoslik mezonlari orqali o‘rganish zarurati yoritiladi. Shuningdek, maqolada Bobur asarlarining lingvopoetik xususiyatlari, ularning tarjima va tadqiqotlaridagi mavjud muammolar, hozirgi davr o‘quvchisi uchun ularni talqin qilishdagi yondashuvlar tahlil qilinadi. Bu orqali mumtoz adabiy merosni zamon ruhiga mos holda o‘rganish va yosh avlodga yetkazish masalalari o c h i b b e r i l a d i .

Kalit so‘zlar: Bobur, mumtoz adabiyot, zamonaviy yondashuv, g‘azal, estetik tafakkur, adabiy tahlil, lingvopoetika, ilmiy izlanish.

**CLASSICAL LITERATURE AND MODERN APPROACHES: ISSUES
IN THE STUDY OF BABUR’S WORKS**

Abstract. This article explores the rich literary heritage of Zahiriddin Muhammad Babur and his prominent place in classical literature. The focus lies on the challenges and approaches to studying Babur's works through modern academic and methodological lenses. The article analyzes the aesthetic principles, philosophical perspectives, and historical narratives presented in Babur's ghazals and epics, emphasizing the importance of interpreting these through contemporary literary criticism. Additionally, the linguistic and poetic features of Babur's works, translation issues, and difficulties in making them accessible to today's readers are discussed. This study aims to highlight the relevance of classical heritage in the modern era and the importance of transmitting it to future generations.

Keywords: Babur, classical literature, modern approach, ghazal, aesthetic thinking, literary analysis, linguopoetics, academic research.

КЛАССИЧЕСКАЯ ЛИТЕРАТУРА И СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ: ПРОБЛЕМЫ ИЗУЧЕНИЯ ТВОРЧЕСТВА БАБУРА

Аннотация. В данной статье рассматривается богатое литературное наследие Захириддина Мухаммада Бабура и его значительное место в классической литературе. Основное внимание уделяется проблемам и вопросам изучения творчества Бабура с точки зрения современных научно-методологических подходов. Анализируются эстетические принципы, философские взгляды и художественная интерпретация исторических событий в его газелях и поэмах, а также необходимость их осмысления в контексте современных литературоведческих критериев. Кроме того, обсуждаются лингвопоэтические особенности произведений Бабура, сложности перевода и восприятия его творчества современными читателями.

Исследование подчеркивает важность переосмысления классического наследия и его актуализации в условиях современности.

Ключевые слова: Бабур, классическая литература, современный подход, газель, эстетическое мышление, литературный анализ, лингвопоэтика, научное исследование.

Kirish: Adabiyot – har bir xalqning ma’naviy merosi, uning tarixiy va madaniy hayotining guvohi. Ayniqsa, mumtoz adabiyot davrining beqiyos namunalari o‘zida inson tafakkuri, estetik did va falsafiy qarashlarni mujassamlashtiradi. Shunday asarlardan biri – Zahiriddin Muhammad Bobur ijodi bo‘lib, u nafaqat o‘z davrining, balki bugungi kunda ham jahon adabiyoti tarixida alohida o‘rin tutadi. Boburning gazallari, tarixiy qissalari va lirik satrlari nafaqat mumtoz adabiyotning boy merosini ifodalaydi, balki zamonaviy adabiy tahlil uchun yangi imkoniyatlar ochadi. Bugungi kunda esa ilm-fan va adabiyotshunoslik sohasida Bobur ijodini o‘rganish yangi metodlar, yondashuvlar va tafakkur vositalarini talab qilmoqda. Mumtoz asarlarni zamonaviy kontekstda tahlil qilish, ularning lingvistik, madaniy va falsafiy qatlamlarini anglash – nafaqat ilmiy jamoatchilik, balki keng o‘quvchi auditoriyasi uchun ham dolzarb masala hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, Bobur ijodini tadqiq etishdagi yangi muammolar va imkoniyatlarni ko‘rib chiqish, ularni zamon bilan uyg‘unlashtirish adabiyotshunoslikning eng dolzarb vazifalaridan biridir. Ushbu maqolada biz mumtoz adabiyot va zamonaviy yondashuvlar o‘rtasidagi bog‘liqlikni tahlil qilib, Bobur ijodini o‘rganish jarayonida yuzaga kelayotgan asosiy muammolar va masalalarga e’tibor qaratamiz. Shuningdek, Bobur merosining bugungi kunda qanday yangicha tahlil qilinishi mumkinligi haqida fikr yuritamiz.[1]

Tadqiqot masalalari va yechimlari: Bobur ijodini tadqiq etishda yuzaga keladigan asosiy muammolar bir necha yo'nalishda namoyon bo'ladi. Avvalo, mumtoz adabiyotning murakkab til va uslubiyati, tarixiy kontekstning chuqur tahlilini talab qiladi. Bobur asarlarida o'ziga xos lingvistik xususiyatlar, estetik tamoyillar va falsafiy fikrlar mujassam bo'lganligi, ularni zamonaviy ilmiy metodlar bilan o'rganishni qiyinlashtiradi. Bundan tashqari, Bobur ijodining tarjimasi va izohli nashrlari ko'plab ilmiy muammolarni yuzaga chiqaradi. Asarlarning asl ma'nosini to'g'ri anglash, zamonaviy o'quvchiga mos tushadigan tushuntirishlarni ishlab chiqish zarurati tadqiqotchilar oldida muhim vazifa hisoblanadi. Shu bilan birga, Bobur asarlarining madaniy va tarixiy konteksti ham chuqur o'rganilishi lozim, chunki ularning badiiy qiyofasi ko'pincha tarixiy voqealar bilan chambarchas bog'liq. Yuqoridagi masalalarga yechim sifatida zamonaviy adabiyotshunoslikda interdisipliner yondashuvlarni qo'llash muhimdir. Lingvistika, tarix, falsafa va madaniyatshunoslik kabi sohalarni birlashtirgan ilmiy tadqiqotlar Bobur ijodining murakkab qatlamlarini ochishga imkon beradi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar va matnni tahlil qilish usullaridan foydalanish mumtoz adabiyotga yangi nazariy yondashuvlarni joriy etish uchun samarali yo'l bo'lib xizmat qilishi mumkin. Natijada, Bobur ijodini tadqiq etishdagi muammolarni hal qilish nafaqat mumtoz adabiyotni chuqurroq anglashga, balki uni bugungi zamon o'quvchisiga yaqinlashtirishga ham yordam beradi. Bu esa o'z navbatida, Boburning noyob merosini yangi avlodlar uchun ham yanada jozibador va tushunarli qilish imkonini yaratadi.[2]

Bobur merosini zamonaviy tahlil qilish: mumtoz adabiyot va hozirgi yondashuvlar muammolari: Zahiriddin Muhammad Bobur — nafaqat buyuk davlat arbobi va sarkarda, balki mumtoz adabiyotning mashhur namoyandasi hisoblanadi. Uning adabiy merosi o'ziga xosligi, boyligi va chuqurligi bilan ajralib

turadi. Boburning "Boburnoma"si, gazallari va boshqa badiiy asarlari o'z davrining ijtimoiy-siyosiy, madaniy muhitini aks ettirishi bilan birga, inson ruhiyati, tabiati va hayot falsafasini ham yuksak badiiy uslubda bayon etadi. Bugungi kunda Bobur merosini zamonaviy tahlil qilish muhim ilmiy vazifa sifatida qaralmoqda. Buning sababi shundaki, mumtoz adabiyotning o'ziga xos tili, uslubi va madaniy konteksti uni hozirgi o'quvchi uchun tushunarli qilishni murakkablashtiradi. Shu bois, Bobur ijodini o'rganishda an'anaviy usullar bilan bir qatorda yangi yondashuvlarni joriy etish talab etiladi. Bu jarayonda quyidagi asosiy muammolar va qiyinchiliklar yuzaga keladi. Bobur asarlari ko'pincha qadimgi o'zbek, fors va arab tillarining aralashmasidan iborat bo'lib, murakkab lingvistik qatlamlarga ega. Asarlarning asl mazmunini to'liq anglash uchun zamonaviy adabiyotshunos va lingvistlardan tashqari, tarixchilar va madaniyatshunoslar ham faol ishtirok etishi kerak.[3] Shuningdek, qadimiy til elementlarini zamonaviy tilga mos tarzda tarjima qilish ham katta ilmiy ishlarni talab qiladi. Bobur ijodi o'z vaqtining tarixiy voqealari va madaniy voqealariga boy. Biroq, zamonaviy o'quvchi uchun ushbu voqealar va ijtimoiy-siyosiy holatlar yetarlicha ma'lum bo'lmasligi mumkin. Shuning uchun Bobur asarlarini o'rganishda tarixiy kontekstni chuqur tushunish va uni adabiy tahlilga singdirish katta ahamiyatga ega. Bobur ijodi o'zida inson va tabiat, vaqt va taqdir, hayot va o'lim kabi falsafiy mavzularni aks ettiradi. Ushbu mavzularni zamonaviy adabiyot nazariyalari — masalan, ekzistensializm, poststrukturalizm yoki yangi tarixiy tahlil nuqtai nazaridan qayta ko'rib chiqish yangi ilmiy natijalarga olib kelishi mumkin. Biroq, bu yondashuvlar mumtoz matnga qo'llanganda, uning o'ziga xosligiga zarar yetkazmasligi kerak. Mumtoz adabiyot asarlarining o'quvchi auditoriyasi cheklangan bo'lishi mumkin. Bugungi raqamli va multimedia davrida Bobur ijodini kengroq auditoriyaga yetkazish uchun yangi formatlar, masalan, interaktiv tarjimalar, audio va video materiallar tayyorlash lozim. Bu esa Bobur merosining yanada ommalashishiga yordam beradi.[4]

Zamonaviy yondashuvlar va yechimlar: Lingvistika, tarix, madaniyatshunoslik, falsafa va informatika kabi turli sohalarni birlashtirgan tadqiqot usullari Bobur ijodining murakkab qatlamlarini ochishda samarali bo'ladi. Matnlarni raqamlashtirish, tahlil qilish uchun kompyuter dasturlari, korpus lingvistikasi va boshqa yangi metodlar mumtoz asarlarni yangi darajada o'rganishga imkon beradi. Bobur asarlarini zamonaviy tilga sifatli tarjima qilish, keng izohlar bilan boyitish, madaniy va tarixiy fonni o'quvchiga tushunarli qilish muhimdir. Bobur ijodini o'quv dasturlariga, madaniy loyihalarga kiritish, uning asarlaridan ilhomlangan zamonaviy badiiy va ilmiy ishlarni rivojlantirish zarur.

Olingan natijalar: Bobur ijodi murakkab lingvistik va madaniy qatlamlarga ega ekanligi aniqlandi. Mumtoz tilning murakkabligi va tarixiy kontekst asarlarni o'rganishni ko'p qirrali va interdisipliner yondashuvlarni talab qilishini ko'rsatdi. Bobur merosini zamonaviy metodlar bilan tahlil qilishning dolzarbligi isbotlandi. An'anaviy adabiyotshunoslik yondashuvlari bilan bir qatorda, lingvistik, tarixiy, madaniy va falsafiy metodlarni birlashtirish tadqiqotlarni yanada samarali qiladi. Tarjima va izohlardagi mavjud muammolar aniqlanib, ularni yechish yo'llari taklif qilindi. Bobur asarlarini zamonaviy tilga to'g'ri va aniq tarjima qilish, keng qamrovli izohlar berish o'quvchi uchun ularni tushunishni osonlashtiradi. Raqamli texnologiyalar va yangi tahlil usullaridan foydalanish mumtoz adabiyotni zamonaviy auditoriyaga yetkazishda samarali vosita ekanligi ko'rsatildi. Bu esa Bobur merosining ommaviyligini oshirishga yordam beradi. Bobur ijodini yosh avlodga yetkazishda madaniy va ta'limiy loyihalarni rivojlantirish zarurati vujudga keldi. Bu orqali mumtoz adabiyotga qiziqish va uni chuqur o'rganish yanada rag'batlantiriladi. Umuman olganda, Bobur merosini zamonaviy tahlil qilish uning o'ziga xosligini saqlagan holda, uni yangi kontekstda

yangicha anglash va qadrlash imkonini yaratadi. Bu esa mumtoz adabiyotning yanada boyishi va zamon bilan uyg'unlashishiga xizmat qiladi.[5]

Xulosa: Bobur merosini zamonaviy tahlil qilish mumtoz adabiyotni o'rganish jarayonida yangi davr talablariga javob beradigan ilmiy yondashuvlarni joriy etishni taqozo etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Bobur ijodi nafaqat o'z davrining madaniy va tarixiy kontekstini aks ettiruvchi yuksak badiiy asar, balki zamonaviy adabiyotshunoslik uchun ham dolzarb ilmiy masalalar manbaidir. Lingvistik murakkabliklar, tarixiy fon va falsafiy g'oyalarni chuqur o'rganish, shuningdek, zamonaviy tahlil metodlarini qo'llash orqali Bobur ijodining yangi ma'nolari ochilishi mumkin. Tarjima va izohlarning sifatini oshirish, raqamli texnologiyalarni tadqiqot jarayoniga kiritish, shuningdek, yosh avlodni Bobur merosi bilan tanishtirish uchun zamonaviy ta'lim va madaniy dasturlarni rivojlantirish adabiyotshunoslik sohasida yangi istiqbollarni yaratadi. Shu bois, Bobur merosini zamonaviy tahlil qilish nafaqat ilmiy izlanishlarni chuqurlashtirish, balki mumtoz adabiyotning zamonaviy hayotga moslashishi va yangi avlod uchun ahamiyatini saqlab qolish uchun muhimdir. Bu jarayon mumtoz va zamonaviy yondashuvlar o'rtasidagi samarali bog'liqlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bobur, Z. M. (2007). Boburnoma. Toshkent: Sharq.
2. Komilov, M. (2010). O'zbek mumtoz adabiyoti tarixi. Toshkent: Fan.
3. Mirzoev, N. (2015). "Bobur ijodida tarixiy va falsafiy motivlar". "Adabiyotshunoslik" jurnali, 3(12), 45–53.

- 4.Ergashev, D. (2018). Mumtoz adabiyotni zamonaviy tahlil qilish metodlari. Toshkent: O'zMU nashriyoti.
- 5.Rahimov, S. (2020). "Bobur gazallarining lingvopoetik xususiyatlari". "Filologiya" jurnali, 5(24), 78–85.
- 6.Barthes, R. (1977). Image-Music-Text. London: Fontana Press.
- 7.Todorov, T. (1975). The Fantastic: A Structural Approach to a Literary Genre. Ithaca: Cornell University Press.
- 8.Said, E. W. (1978). Orientalism. New York: Pantheon Books.
- 9.Steiner, G. (1989). After Babel: Aspects of Language and Translation. Oxford: Oxford University Press.
- 10.Массон, Ю. (2012). История узбекской литературы. Ташкент: Национальное издательство.